

Brugte de virkelig en nål?

af Adam Bülow-Jacobsen

Abstract: It is proposed to emend Pliny, *NH XIII 74 diviso acu* into *diviso accurate*. A needle is unsuitable for peeling off the strips from the papyrus stalk.

Praeparatur ex eo charta diviso acu in praetenues, sed quam latissimas philyras.

Sådan indleder Plinius d. Ældre sin beskrivelse (*NH XIII 74*) af, hvordan papyrus skrivematerialet fremstilles. Passagen oversættes normalt:¹ 'Af den (altså papyrusplanten) fremstilles 'papir' idet man deler den med en nål i strimler så tynde og så brede som muligt.'

Det er det med nålen, der skal optage os her. Papyrusplantens stængler kan blive op mod 3 meter høje og er trekantede. De består af langsgående fibre og er omgivet af en tynd grøn hud. I denne sammenhæng behøver vi ikke bekymre os om, at stænglerne i virkeligheden ikke er stængler, men luftrør, der fører ned til det, der egentlig er planten, rhizomet, der vokser under vandet. I grove træk er der ingen tvivl om, hvordan man fremstillede papyrus af plantens 'stængler': man skar dem ud i stykker, som man flækkede og lagde i to lag sådan at fiberretningen i det ene lag var vinkelret på den i det andet. Disse to lag blev så banket og presset sammen og tørret, og så hænger lagene sammen. Der er ikke brug for lim til det. Der er selvfølgelig gjort eksperimenter i moderne tid, der bekræfter alt dette, men resultatet er ikke helt som de gamle papyrusark. Enten er der for meget overlapning mellem strimlerne, så overfladen er ujævn, eller også er der for lidt, så der bliver åbning mellem strimlerne. Når de skrumper lidt i tørringen. Det med at dele strimlerne med en nål har alle moderne eksperimentatorer 'glemt', for det er ikke noget godt instrument til det. De fleste, inklusive mig selv, har brugt en ikke alt for skarp kniv, der kan separere fibre, men ikke skærer igennem dem.

---

1. Se f.eks. N. Lewis, *Papyrus in Classical Antiquity*. Oxford, Clarendon Press, 1974, s. 37.

Der stod sagen så indtil 1980, hvor I. Hendriks publicerede et løsningsforslag.² Han foreslog at tage det med nålen alvorligt og drog den slutning, at man må have åbnet papyrusstænglen ved at 'rulle' den ud, selv beskrev han det som 'peeling' og illustrerede det på følgende måde.

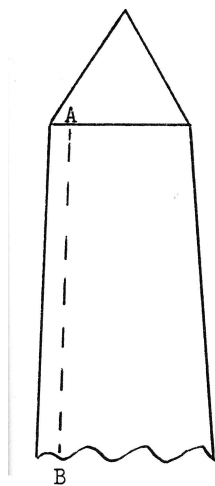

fig. 1

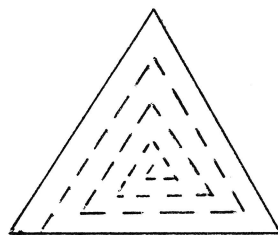

fig. 2

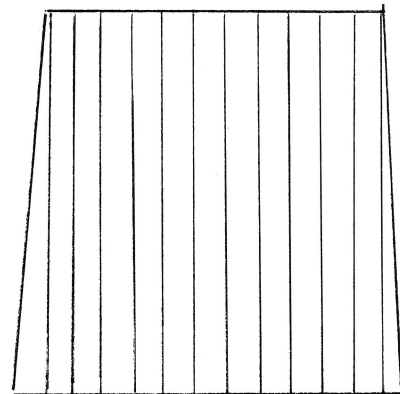

fig. 3

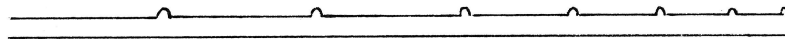

fig. 4

Idéen er sådan set meget god, men der er den ulempe, at det er meget svært, næsten umuligt, at udføre i praksis, og nålen er egentlig ikke bedre til det end en kniv ville være. Jeg har prøvet. I teorien ville metoden forklare Plinius' 'så brede som muligt', for normalt vil en trekantet stængel jo give strimler af forskellig bredde. Alt i alt giver Hendriks' metode nok ikke forklaringen på hvordan de gamle gjorde.

---

2. Ignace H.M Hendriks., 'Pliny, Historia Naturalis XIII, 74-82 and the Manufacture of Papyrus'. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 37 (1980) pp. 121-136, 4 figg.

Et andet forslag blev stillet af Adam Łukaszewicz.³ Han ville forstå 'acus' som stænglen. *Diviso acu* bliver således til en absolut ablativ, og vi skulle oversætte: 'Af den fremstilles 'papir' idet man deler stænglen i strimler så tynde og så brede som muligt.' Det giver udmærket mening, og så er vi blevet af med nålen, men der er den ulempe, at 'acus' ikke betyder stængel.

Jeg fik en anden idé for ikke så længe siden, da jeg havde denne sag fremme igen.⁴ Hvis der nu havde stået 'diviso accurate' i Plinius' tekst, så ville alt være meget nemmere. Så kunne vi oversætte 'Af den (altså papyrusplanten) laver man papir, idet man forsigtigt deler den i strimler, der er så tynde og så brede som muligt.' Men kan denne rettelse forsvares? Ordet 'accurate' er kurant latin selvom Plinius ikke anvender det, men vi skal altså forsvare, at der dels mangler '-rate', dels kun er et 'c'. Det med enkelt eller dobbelt konsonant er ret nemt at forklare, hvis vi antager at '-rate' var faldet ud, for tidlige latinske håndskrifter var ret large hvad det angår, så en afskriver, der så 'accu' i sit forlæg, ville næppe tøve med at rette til 'acu'. Men jeg har ikke nogen umiddelbart brugbar forklaring på det manglende '-rate'. Måske var kopistens forlæg beskadiget. Under alle omstændigheder må fejlen være opstået på et tidligt tidspunkt, før archeotypus, for alle håndskrifter er enige om at læse 'acu'.

En anden mulighed er at Plinius faktisk skrev 'acu', men at det er forkert. I så fald må vi selvfølgelig ikke rette, selvom det er fristende. Måske troede han at man brugte en nål. Måske er 'acu' en oversættelse af et ord for et specielt instrument, som Plinius, eller hans kilde, ikke havde noget ord for. Plinius har aldrig set hvordan papyrus-papir blev lavet, for det skal ske mens stænglen er frisk, umiddelbart efter at den er skåret af, og altså i umiddelbar nærhed af der hvor den voksede. Og Plinius havde aldrig været i Ægypten.

---

3. Adam Łukaszewicz, 'Diviso acu. Was a Needle Used in Papyrus Manufacturing?' *Journal of Juristic Papyrology* 27 (1997) pp. 61-65.

4. I anledning af at jeg skulle skrive 'Writing materials in the Ancient World'. Chapter 1 (pp. 3-29) i *The Oxford Handbook of Papyrology* (ed. R. Bagnall) Oxford University Press, New York, 2009. Her er der en liste over litteratur til emnet. Tekstrettelsen er kun nævnt som en mulighed, men der var ikke plads til at gå i detaljer.